

מראי מקומות - בבא מציעא מ"ג

דתברא ושתי משלם ד' ואתבר ממילא משלם א', ע' בקצות (ל"ד, ג') דהק' דאם מה דחייב ד' בתברא ושתי' הוא משום דעשה גניבה חדשה, א"כ אפי' באתבר ממילא נמי, היתכן דלא הגביה לחבייתא כלל בתר דשוה ד'. ועוד, הרי בחצירו הוא, וא"כ ודאי גנבו עוד פעם כשהי' ד', ולמה משלם א'. ומזה הוכיח דכיון דכבר גזלי', ואינו עוד ברשות הנגזל, שוב אין שייך להתחייב מדין גניבה, והוי כמו גונב אחר הגנב, דאינו חשיב גנב בכלל, דמיעטו התורה מחיוב כפל. וא"כ ה"ה כאן אינו חשיב גזלן עור, ומה שחייב ד' משום תברא הוא מטעם מזיק, ולא מטעם גזלן. **אולם ע' בנתיבות (שם, ה') דכ'**

דהיכא דעושה שינוי בהחפץ, שפיר נחשב זה למעשה גזילה חדשה. ולגבי ראיית הקצות דודאי הגביה עוד וגם הי' בחצירו, ע' באמרי **משה (ל"ב, א')** דכ' לדחות, דמה דאינו נחשב גזלן בהגבהה או בחצירו, היינו כמש"כ הקצות עצמו במקו"א (שמ"ח), דצריך מעשה גניבה כדי להתחייב בגניבה. ועוד כ', דאפי' אם אי"צ מעשה להיות גזלן, מ"מ הרי לא עשה שום הוספת גזילה במה שמגביה החפץ, שכבר הוא מופקע מרשותם בלא זה (ומעשה שאינו מפקיעו מרשות הנגזל לא חשיב מעשה גזילה). וע' בחי' הר"ן שכ' "דכיון דעבד איהו בידיים, השתא מזיק לי", ולכאו' משמע כהקצות. וכ"כ בתוס' **רעק"א (אות כ"ט)**, דחייב מדין מזיק. וע"ע בשטמ"ק בשם **הראב"ד** דכ' דמעיקרא גזל מיני' חד זוזא, והשתא קא גזיל תלתא זוזי יתירי, ולכאו' משמע דס"ל דגזילה הוא נאכל לא כהנתיבות, דאין הביאור דעכשיו גזול השלו כהנתיבות, אלא דעכשיו גזול שאר היוקר, וע"ע בה[ח].

(ה) **אתבר ממילא, משלם זוזא - הק' הרמב"ן**, הרי הגזלן חייב באונסין, וא"כ, אפי' אי אתבר ממילא, לכאו' לא גרע משואל, ולכאו' שואל ככה"ג ודאי יהי' חייב ד', שהרי בשעת האונס הי' שוה ד'. ותי' דשאני שואל דאין החיוב אונסין חל עד שעת האונס, וברשותו דמרה הי' למכירה ולהקדש, ולכן משלם בשעת האונס. אבל גזלה, כיון דבשעת משיכה חייב באונסי', ונפקא נמי מרשות בעלים למכירה

(א) **חנוני כבעל הבית, דברי ר"מ, ר"י אומר חנוני כשלחני - כ' בשטמ"ק בשם ר' יהונתן** בביאור מחלקותם, דר"מ ס"ל דאע"פ דלעולם צריך מעות, מ"מ הוי כבעה"ב דאף במותרים אין להשתמש בהם, אבל ר"י ס"ל דכיון דידוע דלעולם צריך מעות אחרים, ממילא הדעת הוא דכוונתו שיכול להשתמש במותרים.

(ב) **ור"נ אמר נאנסו לא, וכו' - כ' הרשב"א** דקיי"ל בזה כר"נ, דנאנסו לא, דהיינו דדין ש"ש יש לו, ולא שואל. ואע"ג דקיי"ל לעיל (כח:) כר' טרפון דס"ל דהשומר אבידה חייב אפי' באונסין, הא כבר תירץ ר' אפרים דשאני התם שהי' כבר חייב בדין ש"ש מעיקרא, כיון שהי' עוסק במצוה, וא"כ כיון דהתירו להשתמש בה, ממילא אסקוה דרגא וחייב אף באונסין, משא"כ הכא, דאי לא הי' מותר להשתמש בהמעות, הי' דינו כש"ח, א"כ אי מסקת לי' דרגא, לא יהי' אלא כש"ש. אולם ע' בתוס' לעיל (כט. ד"ה והוי) שכ' שאין לחלק בין סוגיא דהכא לסוגיא דהתם, והוכיח מהכא דקיי"ל דהנאה שמותר להשתמש בה לא הוי אלא כש"ש ולא כשואל.

(ג) **בהוא הנאה דאי מיתרמי לי זבינא דאית בה רווחא זבן בהו, הוי עלייהו ש"ש - העיר הסמ"ע (חו"מ רצ"ב, ט"ז), מ"ש מכל שואל, דאמרי' דמיד שקיבל השאלה חייב באונסין, אף קודם שנשתמש בה, ולא אמרי' שהוא רק ש"ש משום שיש לו ההנאה שיכול להשתמש בה. אלא מאי, עכצ"ל דמה דיכול להשתמש בה הוא גופא עושהו לשואל. ותי' דכאן ירא הוא לקנות סחורה במעות הפקדון, שמא יבוא המפקיד פתאום ויתבע פקדונו. משא"כ בשואל, הרי שם ניתן להשתמש ברשות, וא"כ אינו ירא שמא יבא המשאיל מיד לתבועו ממנו.**

(ד) **תברא או שתי משלם ד', וכו' - פרש"י**, דכל זמן שהוא בעין, ברשותא דמרא קיימא, וא"כ כי תברא או שתי', השתא הוא דקא גזיל לה, אבל אם אתבר ממילא, כל החיוב הוא משום הגנבה, וההיא שעתה הי' זוז, וטביחה ומכירה הו"ל כתברא ושתי'. ובביאור דין זה

מעוברת, וגזזה או ילדה, והותירה היינו בגזל ריקנית, ונטענה או נתעברה אצלו, דבכל גוונא פליגי.

(ט) **ר' עקיבא אומר כשעת התביעה - פי' הרי"ף** (כה. בדפיו), דהיינו דאם גזל רחל שלא היתה טעונה, ואח"כ נטענה ונגזזה, ובשעת התביעה לא היתה טעונה, אינו חייב לשלם אלא כשעת התביעה, ואינו חייב לשלם הגיזות. אבל אם בשעה שתבעו בב"ד היתה טעונה, אפי' אם חזר וגזזה אח"כ, מ"מ צריך לשלם גיזותיה. וע' **ברשב"א** דביאר דס"ל להרי"ף דר"ע ס"ל דמשמע מהפסוק "ביום אשמתו" דצריך לשלם כעין שהיא ביום אשמתו. ו**בריטב"א הישנים** ביאר בדעת הרי"ף דס"ל לר"ע דכל מה שהתורה אמרה דאינו משלם אלא כשעת הגזילה, זהו רק היכא דנטלו הגזלן לרשותו. אבל אם כבר החזיר הגזילה להבעלים עם כל שבחו עליו, בזה לא חידש התורה שיש לו השבח, דמשהחזירה בטל כוחו מהם. **אולם ע' בבעל המאור** שם שפי' להיפוך, דהגיזות וכו' שהיו קודם שעת תביעה, אין הגזלן קונה אותן שבח. אבל לאחר שתבעו בב"ד על שליחות ידו, מאז והלאה קונה הגזלן השבח. וביאר הרשב"א דס"ל לבעל המאור דכיון דבשעת תביעה קם ליי' ברשותי, לכן השבח שלו [ואולי כוונתו דעד העמדה בדין עדיין יש לו דין שומר עליו, וא"כ הכל עדיין ברשות הנגזל הוא, וצ"ע בזה]. **וע"ע בתוס' שפי' פירוש אחר בר"ע**, שמחלוקתו עם ב"ש וב"ה אינו ענין לשבח כלל, אלא לענין יוקרא וזולא, דב"ש וב"ה ס"ל דאם הוקרה משלם כשעת הוצאה מן העולם, ואם זולא משלם כשעת הגזלה, ובזה פליגי ר"ע על שניהם, וס"ל דמשלם כשעת התביעה בין הוקר ובין הוזל.

(י) **ומודה ר"ע במקום שיש עדים - פי' הריטב"א הישנים ע"פ דעת הרי"ף הנ"ל**, דהיכא שיש עדים הרי הוא ממון שיכול להוציאו בדיינים, ואע"פ שלא הוציאו, מ"מ הרי הוא כמי שכבר הוציאו לענין שבח, שלא יקנהו גזלן מפני שהיא כאילו הוא ברשות הנגזל וברשותו השביח. ובדעת **הבעל המאור הנ"ל** ביאר דכיון שיש עדים על השליחות יד, א"כ

ולהקדש, לא מחייבין ליי' באונסין אלא כשעת משיכה, דההיא שעתא חל עלי' החיוב [ולכאור' סברא א' הוא, דכיון דנפקא מרשותו לענין מכירה וכו', ממילא חייב הגזלן באונסין מיד, וצ"ע בזה. וע"ע **בברכת שמואל** (ב"ק ה', ב') שביאר דכוונת הרמב"ן הוא דכיון שכ"כ יצא מרשות הנגזל לענין מכירה והקדש, א"כ הו"ל הגניבה שעת האונס, וכן הביא מר' **שמעון** וצ"ע בזה]. **וע' בנתיבות (רצ"א, א')** שכ' להוכיח דאין לגזלן דין שומר בכלל, וא"כ, כיון דלאו שומר הוא, אי אפשר לחייבו מדין שומר אלא מדין גזלן, ולכן א"א לחייבו על האונס, ואינו חייב אלא על שעת הגזילה, משא"כ השומר חייב בשעת הפשיעה, דבכך חייב עצמו.

(ו) **אתבר ממילא, משלם זוזא - ע' בקצות (שנ"ד, ב')** שהביא מש"כ **הסמ"ע** (שם, ז') דאם נאבד בפשיעה, הרי"ז כתברא ושתי', ומשלם בשעת הפשיעה. וכ' הקצות לחלוק עליו, ומש"כ **השו"ע** דאם "אבדו" דמשלם בשעת האבידה, היינו אבדו בידים, אבל אם אבדו בפשיעה, אין הגזלן חייב בכך, ומשום שאין הגזלן שומר, ולכן אינו חייב אלא בשעת הגזילה, או בשעת תברא ושתי' שהוא שעת מזיק ממש (וע' לעיל בזה).

(ז) **לימא רבה דאמר כבית שמאי - דייק הפרי יצחק (ב', ס"ב)** מזה דמסברא שפיר שייך לחלוק על רבה בזה. והק', מה שייך לחלוק ע"ז, איך יגרע מאחר שהזיק חפץ זה שיהי' חייב כדהשתא, ומה בכך שג"כ גזלה מעיקרא. ותי' ע"פ מש"כ **תוס' בהגוזל ומאכיל לבאר שי' רמי בר חמא**, דס"ל דהיכא דבא גזלן שני ואכל מה שגזל הראשון, דאין הנגזל יכול לתבוע אלא מהגזלן ראשון. ופי' **תוס'**, דכיון דאינו ברשות הנגזל עוד להקדישו, א"כ גם אינו יכול לתבוע מהגזלן השני שהזיק משלו, דאינו ברשותו לגמרי עדיין. אבל בדעת רבה פי' די"ל דס"ל כר' חסדא בסוגיא דהתם, דס"ל דרצה מזה גובה ורזה מזה גובה, דהיינו דשפיר נחשב עדיין ברשותו לענין זה דיכול לתבוע ממנו הזיקן.

(ח) **אלא הכא בשבח גזילה קמיפלגי - פרש"י**, והאי חסר ויתר דמתני', לאו ביוקרא וזולא, אלא במאי דחסרה, דהיינו גיזות, ובמאי שהותירה, כגון אם נתעברה אצלו, וכו'. והעיר **המהרש"א**, הא לכאור' לא הי' צריך לפרש כן, אלא דחסרה היינו שגזול טעונה או

כבר מיד חייב לי' אשמה ונעשה גזלן, וא"כ קנה שבחי' מיד.

יא) החושב לשלוח יד בפקדון, ב"ש אומרים חייב- כ' תוס' דהך מחשבה הוי דבור, וכן משמע מרש"י. ולכאור' כן הוא משמעות הגמ', דלומד דין זה מהא דעל כל דבר פשע, ומשמע דדין הוא בדיבור. אולם ע' בחי' רעק"א כאן, שהביא מש"כ תוס' במנחות (כה. ד"ה במחשבה) שהביא מהגמ' כאן דאיכא דוכתי דקורין מחשבה לדיבור, וא"כ ע"כ הבין דאפי' במחשבה סגי, ודלא כתוס' כאן. והביא כן גם מהרא"ש בריש הל' ס"ת, דשליחות סגי במחשבה גרידא. וביאר דמה שנקט הרא"ש בפשיטות דאף במחשבה סגי, היינו משום דאל"כ למה שינה המשנה מלשון הפסוק, ונקט לשון מחשבה, אע"כ מחשבה דוקא. וע' בריטב"א שהביא שיש אומרים שהאמירה צריך להיות בפני עדים דוקא, והוא כ' דאי"ז נכון, וזהו שנקט המשנה לשון "החושב", דאף דבאמת צריך דיבור, מ"מ דיבור בינו לבין עצמו סגי.

יב) ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד- כ' המחנה אפרים (גזילה י"ב), דאף דלענין גזילה משמע דהא גופא דברשותו הוא ואינו רוצה להחזירו לבעלים הו"ל גזלן, ואי"צ להגביהו דוקא כדי לגזלו, מ"מ לענין שליחות יד י"ל דגילה הקרא דצריך שישלח בו יד ממקום למקום, וגזה"כ הוא ואין למדין ממנה, דשליחות יד חידוש הוא. וכ' החזון איש (חו"מ, ליקוטים סי' כ' לסוגיין) דאפשר דבשליחות יד בעינן דוקא משיכה, דכיון דמקומה של החבית בחצר זו, א"כ לא איקבע חטאו בקנין חצר (אלא דהק' לשי' הרמב"ן דס"ל דקנין משיכה לא מהני מן התורה בגזלן, א"כ שליחות יד היכי משכחת לה, ותי' דהוציאה ממקומה למקום אחר לצורכו הוא דהו"ל השליחות יד).